

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В ОКРЕМИХ РАЙОНАХ ДОНЕЦЬКОЇ І ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Україна потребує розробки нового нормативно-правового акту, що регулював би проведення місцевих виборів в окремих районах Донецької і Луганської областей, які знаходяться під окупацією з 2014 року.

Після майбутнього звільнення Силами Оборони усіх тимчасово окупованих територій та відновлення контролю над усією лінією кордону, найімовірніше, Україну очікує скасування воєнного стану та проведення виборів 3 типів: виборів Президента України, виборів народних депутатів України та місцевих виборів.

На особливу ж увагу заслуговуватиме процес організації та проведення місцевих виборів у тих районах Донецької і Луганської області, що знаходяться під окупацією з 2014 року. Що зумовлено кількома ключовими факторами: на даних територіях востаннє такі вибори проходили станом на цю мить 13 років тому, місцеве політичне життя примусово проходило в проросійському векторі, а саме населення довгий час зазнавало впливу ворожої пропаганди. Через що проведення перших з 2010 року місцевих виборів на даних територіях вже зараз потребує свого осмислення та кроків щодо визначення способів їхньої організації з урахуванням усіх умов та особливостей такого процесу.

У 2022 році Україна зіткнулася чи не з найбільшим своїм екзистенційним викликом за часів незалежності - 24 лютого відбулося повномасштабне вторгнення російських військ на українську територію. Вимушеним наслідком чого стало введення воєнного стану – особливого правового режиму, одним із виявів якого, згідно статті 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», є заборона проведення виборів Президента України, виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради АР Крим і органів місцевого самоврядування [1].

Проте, даний факт не означає, що питання виборів, місцевих зокрема, має стати замороженим у теоретичному вивченні до моменту скасування дії

воєнного стану. А навпаки, зумовлює потребу його потенційного майбутнього удосконалення. Головною причиною чого постає нова суспільно-політична реальність сьогодення, відповідно до якої частина українських територій знаходиться в умовах тривалої ворожої окупації. Та якщо райони Херсонської, Запорізької, Харківської областей потерпають від наслідків цього відносно нетривалий проміжок часу – з лютого 2022 року, то з окремими районами Донецької і Луганської областей ситуація дещо інша.

Відтак зазначені райони перебувають у тривалішій окупації, початком якої є квітень 2014 року. На даних територіях не були проведені місцеві вибори згідно українського законодавства вже двічі. Попри спроби вирішити дане питання на прикладі Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» [2], який призначав позачергові місцеві вибори згідно українського законодавства у зазначених районах на 7 грудня 2014 року, у кінцевому результаті такі вибори не відбулися. Водночас саме місцеве населення, котре є основою місцевого самоврядування, протягом 9 років не мало дієвих важелів впливу на ситуацію та знаходилося в умовах відсутності чесних місцевих виборів, права реального голосу і в оточенні сформованого російськими загарбниками інформаційного поля, основу якого склала антиукраїнська пропаганда. Через що нині діюче в межах даних районів місцеве самоврядування не є можливим визначити як легальне. Питання ж його подальшої зміни на законних засадах водночас є вкрай комплексним завданням.

Першочерговим кроком на шляху можливого вирішення такого складного становища постає необхідність подальшої деокупації усіх захоплених РФ з 2014 року українських територій та відновлення повного державного контролю над ними. Що тим самим дозволило би згодом при досягненні миру й завершенні бойових дій скасувати воєнний стан та завдяки цьому провести вибори усіх 3 типів, місцеві у тому числі. Однак втілення такого завдання може потребувати змін у чинному виборчому законодавстві. Зокрема розробку та прийняття нового нормативно-правового акту, що регулював би місцеві вибори на тих українських територіях, які були під

окупацією з 2014 року. Ключовою мотивацією до чого вірогідно виступили би: напружена безпекова ситуація на даних територіях, потреба у реінтеграції місцевого населення та відповідному зменшенню російського впливу на нього.

Безумовно, розробка такого нормативно-правового акту потребує урахування значної кількості аспектів та ретельного дослідження багатьох пов'язаних з ним питань. Насамперед з метою дотримання конституційно закріплених прав та свобод громадян. Утім, на даному етапі осмислення проблеми вбачається можливим виділити 3 окремих напрямки, які могли би стати частиною такого ймовірного нормативно-правового акту і в основний спосіб визначити його сутнісну відмінність від діючих Виборчого кодексу України та Закону України «Про місцеві вибори». А саме - попри визнання та застосування усього чинного виборчого законодавства, на тимчасовій основі (протягом орієнтовного періоду 2 виборчих циклів і з можливістю продовження на 3-ій) та виключно на території окремих районів Донецької та Луганської областей:

- 1) Посилити вимоги до кандидатів на місцевих виборах;
- 2) Ввести додаткові обмеження щодо передвиборної агітації кандидатів на виборні посади у межах місцевого самоврядування;
- 3) Закріпити обмеження в праві голосу на місцевих виборах для колаборантів.

Надалі доцільним є конкретніше визначити кожен із зазначених напрямків та надати стисле бачення їхнього головного змісту. Тож, почавши із пункту про посилення вимог до кандидатів на місцевих виборах, слід насамперед зазначити потенційні причини необхідності його втілення, а надалі спробувати окреслити шляхи його реалізації. Відтак, виходячи із перспективи можливого проведення перших з 2010 року місцевих виборів на території окремих районів Донецької і Луганської областей, вірогідною видається значна перевага у прихильності серед місцевого населення до майбутніх кандидатів, що апелюватимуть до аспекту регіональної прив'язки. Тобто, до тих кандидатів, що є вихідцями цих районів та мають певну популярність

серед можливих виборців, здобуту, наприклад, на основі спільного життя на даних територіях протягом останніх років. Що водночас сприятиме більшій популяризації окремих місцевих партій аніж партій загальнонаціональних. І може створити умови в яких кандидати від головних загальнонаціональних партій країни завідомо програватимуть у підтримці навіть безпартійним кандидатам внаслідок своєї меншої поширеності й відповідно довіри до них серед місцевого електорату. Дані обставини створюватимуть ризик обрання до сільських, селищних, міських, районних, обласних рад депутатів та на посаду сільських, селищних, міських голів тих громадян, що матимуть ті чи інші зв'язки з рф.

Безумовно, такий висновок не є точно істинним, проте він засвідчує, що при проведенні місцевих виборів на даних територіях прихильність виборців може бути направлена саме до тих кандидатів, чия можлива життєдіяльність останніх років на момент виборів припала саме на період окупації. Через що, аби обмежити ризик обрання в органи місцевого самоврядування даних територій осіб, що матимуть потенційно загрозовий для держаної безпеки встановлений зв'язок із рф, видається доцільним визначити додаткові вимоги до кандидатів, окрім тих, що встановлені статтею 193 Виборчого кодексу України [3]. Відповідність яким і дозволила би громадянину балотуватися на місцевих виборах. Але водночас дотримуючись закріпленого статтею 4 Закону України «Про місцеві вибори» рівного виборчого права [4]. До таких вимог, зокрема, задля реєстрації кандидатів на виборну посаду можна зарахувати потребу мати попередню довідку про відсутність надходження з російських фінансових рахунків чи від осіб, чий зв'язок з рф офіційно підтверджено, протягом останніх 5 років будь-яких зарахувань на усі відкриті за даний період часу банкові рахунки кандидата. Іншою вимогою може стати результат профільної перевірки біографії кандидата Службою безпеки України із висновком щодо відсутності підтверджених зв'язків із рф. Крім того, закріплення вимоги щодо публічного визнання перед виборцями Конституції України як Основного Закону України та чинного державного кордону як єдино міжнародно визнаного та дійсного зможе дозволити формувати

несуперечливу такому визнанню виборчу кампанію кандидата. Даний пункт при подальшому його осмисленні зможе включати в себе й інші можливі додаткові вимоги до кандидатів.

При розгляді другого пункту щодо обмежень передвиборної агітації кандидатів на місцевих виборах, слід насамперед зазначити, що даний крок має бути вимушеним і тимчасовим. Проте, до шляхів його реалізації можливим є віднести заборону на критику дій Сил Оборони України як пункту передвиборної агітації будь-якого кандидата, заборону на визнання населення окремих районів Донецької та Луганської областей як окремої від народу України етнічної спільноти, заборону на апеляцію до окупаційного досвіду діяльності місцевого самоврядування тощо. Що попри можливе обмеження свободи ведення передвиборної агітації кандидатами, дозволило би зменшити напругу та поляризацію настроїв серед виборців під час проведення виборчої кампанії на даних територіях.

Третій же пункт є найважчим до визначення, оскільки окремі форми його втілення могли би автоматично порушувати статтю 70 Конституції України [5], що відтак потребуватиме внесення змін до неї. Однак, у майбутньому доцільним міг би стати розгляд положення, що громадянин на час дії даного нормативно-правового акту позбавляється права голосу на місцевих виборах, якщо був визнаний винним згідно статті 111 ККУ як наслідок колабораційної діяльності в минулому [6].

У такий спосіб питання проведення майбутніх місцевих виборів на території окремих районів Донецької і Луганської областей, що знаходилися під окупацією з 2014 року, вже зараз потребує свого ретельного розгляду та дослідження. З метою розробки необхідної нормотворчої бази, що змогла би забезпечити їхнє ефективне подальше проведення. І одним із орієнтовних варіантів здійснення чого є запропонований у даній роботі підхід.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 12 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.10.2023).
2. Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей : Закон України від 16.09.2014 р. № 1680-VII : станом на 16 вер. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18/ed20140916#Text> (дата звернення: 19.10.2023).
3. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX : станом на 31 бер. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 19.10.2023).
4. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII : станом на 10 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text> (дата звернення: 19.10.2023).
5. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 01 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2023).
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 05 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3862> (дата звернення: 19.10.2023).